

Oponentský posudek na habilitační práci:

Miloš Sládek, *Slovo ze srdce jejich aneb Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*, Praha 2017, 707 s.

PhDr. Miloš Sládek, Ph.D. předložil jako habilitační spis publikaci, která systematicky zpracovává velmi zajímavý fenomén nedělních kázání, publikovaných v 17. a 18. století v postilách. Jeho dílo představuje interdisciplinární badatelský výstup, jenž je primárně věnován významnému literárně historickému tématu, má však řadu důležitých historických souvislostí a svým mezioborovým přesahem se kromě dějin náboženských a církevních dotýká i dalších disciplín – např. teologie, dějin umění, etnologie a samozřejmě také kulturních dějin v širším rozsahu. Úvodem musím konstatovat, že k posuzované práci nemám žádnou podstatnou výhradu, považuji ji za vynikající zpracování zajímavého a velmi přínosného tématu.

Práce má promyšlenou a logickou strukturu, je členěna do čtyř oddílů. Její předmluva přehledně vyjadřuje autorův přístup k tematice a zařazuje jeho téma do širších souvislostí. Jedná se výpověď, která je svou formou originální a také poměrně osobní, což bývá pro mnohé texty Miloše Sládka typické. Současně obsahuje silný moralizující náboj, čímž svým způsobem navazuje na jeden z charakteristických rysů studovaných postil.

První oddíl knihy tvoří obšírná studie věnovaná baroknímu kazatelství. Je konstruována směrem od témat širších k problémům užším a speciálnější. V tomto velmi zajímavém a přínosném historickém pojednání je uložen autorův dlouhodobý a systematický výzkum barokní literatury, zvláště zde jsou zúročeny jeho četné zkušenosti s barokní homiletikou. První kapitolu této části tvoří doslova průkopnické pojednání o neděli a jejím prožívání v době baroka. V naší odborné literatuře jde o první souhrnné zpracování tohoto tématu, které zde poskytuje širší rámec pro výklad vlastní kazatelské problematiky. V dalších dvou kapitolách autor seznamuje s barokním kazatelstvím nejen jako s literárním žánrem, ale také jako se součástí životního stylu duchovních i věřících. Zabývá se tvůrčím procesem, jenž byl předepsán pro sestavování kázání, sleduje jejich stavbu a působení na posluchače. Také vysvětluje některé charakteristické prvky barokní homiletiky (užívané literární postupy, prostředky nonverbální komunikace kazatele s posluchači, konceptuální kazatelství, motivy barokní emblematiky, zdroje a využití exempel apod.). Součástí těchto kapitol je i přehledné seznámení s problematikou perikop, jejich místem v kazatelské praxi a s jejich vztahem

k tématům jednotlivých kázání. Poslední kapitola z prvního oddílu knihy pak podává zasvěcený přehled výzkumu postilní literatury ve starším českém bádání a také v současnosti.

Druhým oddílem posuzované práce je soupis bohemikálních nedělních postil, které jsou objektem výzkumu uloženého v katalogu perikop. Jedná se o 18 autorů a 19 postil. Každému autorovi a postile je věnován obsáhlý medailónek obsahující základní životopisné informace, charakteristiku díla a také jeho literární kontexty. Vše je podáno s ohledem na dosavadní výzkum. Každé toto pojednání v podstatě představuje samostatnou studii, v níž je úsporným způsobem shrnuta faktografie, ale současně v ní také Miloš Sládek podává vlastní pohled na každého autora a jeho text. Takže i tento druhý oddíl knihy zahrnuje značné badatelské úsilí a přináší mnoho nových poznatků.

Těžištěm Sládkovy publikace je obšírný katalog nedělních evangelních perikop, tvořící – i s doprovodnými texty – třetí oddíl knihy. Katalog uvádí pro každou neděli příslušnou perikopu a k ní vždy zpracovává jak základní témata kázání, jež byla k dané perikopě doporučována, tak i skutečná témata, jež užívali autoři studovaných postil. Shromáždění těchto témat k jednotlivým perikopám mimoděk umožňuje nesmírně zajímavý náhled do způsobu myšlení barokního člověka, do metody, s níž hledal a nacházel souvislosti mezi jednotlivými jevy. Velmi cennou součástí katalogu je rejstřík témat pojednávaných v nedělních perikopách. Jeho prostřednictvím lze snadno zjistit, jaká konkrétní témata se v barokní homiletické praxi užívala v jednotlivých nedělích. Tento rejstřík vychází ze studovaného postilního souboru, má však širší platnost a je využitelný obecně i pro základní badatelskou orientaci v jiných postilách, které do zkoumaného souboru zařazené nebyly. Uvedený rozměrný katalog doprovází kromě rejstříku a vysvětlení jeho struktury také hutné shrnutí základních poznatků, označené snad až příliš skromně jako „několik poznámek“.

Do poslední části knihy autor zahrnul pomocné texty – ediční poznámku k vydaným textům perikop, výběrovou bibliografii, polské a maďarské resumé a jmenný rejstřík.

Pro Sládkův badatelský přístup je v předložené monografii charakteristický důraz na mezioborovost, na širší kontext mentality a společenského života v době baroka a v neposlední řadě zde významnou úlohu hrají také komparativní přístupy. Jak již bylo v úvodu mého posudku řečeno, Sládkovo zpracování barokní bohemikální homiletiky překračuje meze literární vědy i literární historie. Uživatelům tato práce nabízí řadu informací i podnětů například také pro výzkum kulturních dějin českého baroka, umožňuje i náhled do mentality tehdejšího člověka, stejně jako je významná pro poznávání náboženské a církevní problematiky 17. a 18. století.

Celkově považuji předloženou monografii PhDr. Miloše Sládka, Ph.D. za pozoruhodné dílo vycházející z původního a velmi pracného výzkumu. Jedná se moderní, metodologicky nápaditý a nesporně přínosný výsledek dlouholetého badatelského úsilí. V podrobném pohledu na evangelijní perikopy a témata nedělních postil autor našel a použil velmi nosný přístup k velmi bohatému a ve své podstatě poměrně nepřehlednému materiálu. Posuzovaná kniha splňuje vysoké odborné nároky a dokládá Sládkovu nespornou vědeckou erudici a dlouholetou badatelskou zkušenost. Z těchto důvodů ji velmi rád doporučuji k obhajobě v rámci habilitačního řízení na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

V Praze 25. února 2018

 prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.